

Inhoud

Woord vooraf	7
1 Vriendschap is een vorm van liefde	9
2 Bijbels onderwijs	20
3 Het aangaan van vriendschap	34
4 Het onderhouden van vriendschap	48
5 Geestelijke vriendschap	62
6 Echtparen en singles	75
7 Vriendschap is breekbaar	90
8 Zorgen voor vriendschap	106
Noten	113

Woord vooraf

Al geruime tijd liep ik rond met de vraag: waarom is er wél een *Marriage Course* en geen *Friendship Course* – een vriendschapskursus? Het onderwerp is er belangrijk genoeg voor. Ik bedoel maar: als het erop aankomt, kan iemand best zonder huwelijk, maar zonder vriendschap kan niemand.

Er zijn vanuit de Bijbel heel wat dingen te zeggen die vriendschap op een hoger niveau kunnen tillen. Vriendschap is tenslotte een hoge vorm van liefde die het waard is om bewust aandacht aan te besteden.

Dit boek kun je lezen als zo'n vriendschapskursus. Je kunt die cursus in je eentje volgen, maar ook met elkaar. Gebruik daarvoor dan de vragen die aan het eind van elk hoofdstuk staan. Al lezend en pratend zul je hopelijk ook meer van God ontdekken. Onze vriendschappen mogen een verwijzing zijn naar de vriendschap die Jezus met Zijn discipelen heeft (Joh. 15:15).

Herman van Wijngaarden
Driebergen, maart 2022

Vriendschap is een vorm van liefde

‘Twee dingen zijn noodzakelijk in deze wereld: het leven en de vriendschap. Daaraan moeten we groot belang hechten; we mogen haar nooit geringschatten.’

– Augustinus

Met bovenstaande uitspraak van de kerkvader Augustinus zetten we gelijk de toon voor dit boek. Het is een nogal hoge toon; een die we bij dit onderwerp misschien niet zo gewend zijn. Oké, vriendschap is mooi, maar om er nou het onderwerp van een afzonderlijk boek van te maken ... Is dat niet wat overdreven?

Niet dus. Veel christenen doen precies waarvoor Augustinus waarschuwde: ze onderschatten vriendschap – of in ieder geval échte vriendschap. Oppervlakkige contacten hebben we genoeg, ook in de kerk, maar bewust investeren in het ontwikkelen en onderhouden van vriendschappen gebeurt niet zoveel.

Eigenlijk weten we niet eens goed hoe we dat zouden moeten doen.

Toch verlangen we er diep vanbinnen wél naar. Ieder mens heeft, als hij eerlijk is, behoefte aan één persoon of een paar personen aan wie hij kan toevertrouwen wat er in zijn ziel leeft, zonder bang te hoeven zijn voor afwijzing. Zo definieerde Augustinus vriendschap: een vriend is iemand die alles van je weet en die toch van je houdt. Het is een ervaring die iets laat zien van hoe God van mensen houdt.

Kinderen hebben dat besef vaak meer dan volwassenen. Wat kunnen ze trots zijn als ze horen dat een klasgenoot over hem of haar zegt: ‘Hij (of zij) is mijn vriendje (of vriendinnetje).’ En wat kunnen ze verdrietig zijn als het niet lukt om vrienden te maken. Ouders maken zich daar soms terecht zorgen over. Niet alleen omdat vriendjes een prettige manier van tijdverdrijf opleveren, maar vooral omdat elk kind het nodig heeft om ‘leuk’ gevonden te worden. Dat geldt nog meer als ze in de tienerleeftijd komen. Vrienden horen voor tieners en jongeren – terecht – tot de eerste levensbehoeften.

Soms wordt dat minder als ze verkering krijgen. Het vinden van een huwelijkspartner lijkt dan véél belangrijker dan het onderhouden van vrienden. Dat komt mogelijk doordat ze van hun ouders impliciet – het gebeurt meestal niet bewust – de boodschap hebben meegekregen dat het huwelijk een grotere levensbehoefte is dan vriendschap. Terwijl het in werkelijkheid toch echt andersom is.

Het huwelijk is een gave van God, maar een mens kan ook gelukkig worden zonder een huwelijksrelatie. Zonder vriend-

schap kan niemand. Daarom voegde Augustinus aan bovenstaand citaat over leven en vriendschap toe: ‘God heeft de mens geschapen opdat hij zou zijn en zou leven: dat is het leven. Maar opdat de mens niet alleen zou zijn, is ook vriendschap een levenseis.’

Gods beeld

Dat had Augustinus natuurlijk niet zelf verzonnen; hij sprak vooral de Schrift na. Een van de eerste dingen die ons in het bijbelboek Genesis over God worden verteld, is dat Hij in Zichzelf ‘relatie’ is. Want God zei: ‘Laten Wij mensen maken naar Ons beeld, naar Onze gelijkenis’ (Gen. 1:26). Hij is – met eerbied gesproken – met Zijn drieën: een eeuwigdurende vriendschap tussen Vader, Zoon en Heilige Geest.

Dat de mens geschapen is naar Gods beeld en gelijkenis betekent daarom dat hij bedoeld is om ook in dit relationele aspect God te weerspiegelen. In tegenstelling tot God kan hij dat niet in zijn eentje: daarvoor heeft hij een medemens nodig. De HEERE zegt daarom in Genesis 2:18 over Adam: ‘Het is niet goed dat de mens alleen is.’ Dat betekent niet dat er tot dan toe iets fout was aan de mens, want ook deze schepping was ‘zeer goed’ (Gen. 1:31). Alleen was ze nog niet goed *genoeg*. Om werkelijk mens te zijn had Adam iemand nodig met wie hij zijn mens-zijn kon delen.

In een preek zegt Tim Keller daarover: ‘God maakte ons op zo’n manier dat we het paradijs niet kunnen genieten zonder vrienden. God maakte ons zó dat we niet van onze vreugde kunnen genieten zonder vrienden. Menselijke vrienden.’¹

Essentieel in dit geval is dat die ander een vrouw is, iemand van het andere geslacht. Na Genesis 2:18 volgt 2:24, waar God zegt: 'Daarom zal een man zijn vader en zijn moeder verlaten en zich aan zijn vrouw hechten; en zij zullen tot één vlees zijn.' In Genesis 2 gaat het dus in de eerste plaats over het huwelijk. Toch zal Adam toen hij uitriep: 'Deze is ditmaal been van mijn beenderen, en vlees van mijn vlees', niet zoiets gedacht hebben als: 'Eindelijk een sekspartner.' Belangrijker was dat hij nu eindelijk een medemens had met wie hij bevriend kon zijn.

Dat zegt veel over het huwelijk. De basis daarvan is, als het goed is, vriendschap. Natuurlijk is het huwelijk meer dan dat, maar niet minder. Het mooie is dat je deze vriendschap ook kunt beleven zonder een seksuele relatie (buiten het bijbelse huwelijk *moet* dat zelfs). De woorden dat het niet goed is dat de mens alleen is hebben dus een bredere strekking dan alleen het huwelijk. Omdat het niet goed is om alleen te zijn geeft God vooral ook vriendschap.

Johannes

Hoe bijzonder en waardevol vriendschap is, zien we nergens duidelijker dan bij de Heere Jezus. Als Hij het liefdegebod geeft en dat wil illustreren met de grootste liefde die er in Zijn ogen bestaat, noemt Hij niet het huwelijk maar de vriendschap: 'Niemand heeft een grotere liefde dan deze, namelijk dat iemand zijn leven geeft voor zijn vrienden' (Joh. 15:12-13). Daarmee geeft Hij impliciet aan dat echte vriendschap meer is dan goed met iemand kunnen opschieten of een gemeenschappelijke hobby hebben. Vriendschap is dat je alles voor elkaar over hebt!

Het voorbeeld daarvan geeft Hij Zelf – in woord en daad. ‘Ik heb u vrienden genoemd’, zegt Hij in Johannes 15:15 tegen Zijn discipelen. Als je dat tot je door laat dringen, is dat eigenlijk onvoorstelbaar. Je mag een vriend van Jezus zijn! Het is al een voorrecht om Zijn slaaf of Zijn dienstknecht te zijn, maar zo ziet Jezus je niet. Hij neemt je in vertrouwen (door te vertellen wat Hij van Zijn Vader gehoord heeft, Joh. 15:15) en noemt je Zijn vriend. Dat dat maar geen lege woorden zijn bewijst Hij door letterlijk te doen wat volgens Hem vriendschap inhoudt: Hij geeft Zijn leven!

Iemand die op een bijzondere manier heeft genoten van Jezus’ vriendschap is de apostel Johannes. In zijn beschrijving van het Evangelie noemt hij zichzelf een paar keer ‘de discipel die Jezus liefhad’ (Joh. 13:23, 19:26, 21:20). In de grammatica van het Nederlands zou dat nog kunnen betekenen dat Johannes Jezus liefhad, maar in het Grieks is er geen misverstand mogelijk: Jezus hield op een bijzondere manier van Johannes. In hun vriendschap was er iets wat er tussen Jezus en de andere discipelen niet was. Dat Johannes bij de laatste paasmaaltijd ‘aanlag in de schoot van Jezus’ (13:23) heeft daarmee te maken. Hun vriendschap kende een speciale intimiteit.

Er is wel gesuggereerd dat hier sprake was van een homoerotische relatie, maar er is geen enkele reden om daaraan te denken. De vriendschap van Jezus met Johannes maakt alleen maar duidelijk dat Jezus ruimte zag voor intimiteit in een manenvriendschap. Met Johannes beleefde Hij die, zonder dat Zijn andere vriendschappen daardoor tekortkwamen. We lezen tenminste nergens over jaloezie of nijd bij de andere discipelen

hierover. Ook dat is een kenmerk van vriendschap: zij is niet jaloers en zij wordt niet verbitterd (1 Kor. 13:4-7).

Genegenheid

Met wat we tot nu toe gezien hebben zal duidelijk zijn dat vriendschap niet zomaar een relatie is. Het is goed om daar wat meer over te zeggen, want wat is vriendschap dan wél? Het woordenboek 'Van Dale' geeft de volgende omschrijvingen:

1. persoon aan wie men door genegenheid en persoonlijke voorkeur gebonden is,
2. persoon met wie men goede betrekkingen onderhoudt, met name op een bepaald gebied.

Daaruit blijkt dat je verschillende soorten vriendschap hebt.

Vriendschap begint meestal met de constatering dat er iets is wat je met elkaar verbindt. Dat kan een bepaald belang zijn of een ideaal. Dan spreek je bijvoorbeeld over je 'politieke vrienden' of over 'een vriend van m'n werk'. Het gemeenschappelijke kan ook een hobby zijn of een sport. 'Dat is een vriend van voetbal', zeggen we dan bijvoorbeeld. En zo kunnen er ook 'vrienden van de kerk' zijn – personen met wie je goede betrekkingen onderhoudt omdat je hetzelfde geloof deelt. In al deze gevallen hebben we het over vriendschap in de tweede categorie van Van Dale.

Het hoeft dan nog niet zo te zijn dat je 'door genegenheid en persoonlijke voorkeur' aan deze persoon gebonden bent. Of in ieder geval: de mate van genegenheid en voorkeur kan erg verschillen. Een vriend van voetbal kun je een prettige kerel vinden, maar misschien zie je elkaar buiten het voetbal nooit en weet je niet eens hoeveel kinderen hij heeft, laat staan dat je op

de hoogte bent van de spanningen in zijn gezin. Dat wordt anders als je ook persoonlijke genegenheid voor die persoon gaat opvatten. Dan praat je met hem niet alleen meer over voetbal, maar ga je ook andere dingen met elkaar delen. Van 'zomaar een vriend' wordt hij dan een 'echte vriend'.

Over deze vriendschappen gaat het in dit boek: over echte vrienden. Met deze vrienden deel je niet alleen een ideaal, een geloof of een hobby, maar ook jezelf. Andersom ben je niet alleen geïnteresseerd in de hobby of het geloof van die ander, maar vooral ook in hem of haar zelf: wie hij is, waar hij mee worstelt, waar hij blij van wordt enzovoort. Zelfs als hij of zij stopt met jullie gemeenschappelijke hobby of als zijn of haar idealen veranderen, probeer je de vriendschap voort te zetten. Want er is ondertussen een persoonlijke genegenheid ontstaan.

Jonathan

We zeggen weliswaar niet zo gemakkelijk dat we van een vriend houden, maar toch is echte vriendschap een vorm van liefde. Een zeer hoge vorm van liefde zelfs. Het meest duidelijke voorbeeld daarvan in de Bijbel is de vriendschap (liefde) tussen David en Jonathan. Hun vriendschap begon met een gemeenschappelijk ideaal: het welzijn van Israël. Maar op den duur ontstond er een zeer diepe genegenheid tussen deze twee mannen. 'Het gebeurde (...) dat Jonathan met hart en ziel aan David verbonden raakte. Jonathan had hem lief als zichzelf. (...) Jonathan sloot een verbond met David, omdat hij hem liefhad als zichzelf' (1 Sam. 18:1-3).

Als Jonathan gesneuveld is in de strijd tegen de Amalekieten, zegt David over hem: 'Ik ben benauwd om jou, mijn broeder

Jonathan! Je was mij zeer lief; je liefde was mij wonderlijker dan de liefde van vrouwen' (2 Sam. 1:26-27).

Ook over deze vriendschap is gesuggereerd dat ze homoseksueel van aard was. Maar dat zegt meer over onze tijd dan over deze vriendschap. Bij liefde tussen twee volwassenen denken wij al gauw aan seksualiteit en seksuele liefde vinden we vaak belangrijker dan niet-seksuele liefde. Voor David en Jonathan was dat anders. We kunnen ervan uitgaan dat beiden de seksuele liefde met hun vrouwen hebben gewaardeerd. Terecht, want seksualiteit is een gave van God. Dat de liefde van Jonathan voor David desondanks 'wonderlijker' was dan de liefde van vrouwen, was echter niet omdat die óók seksueel was, maar juist omdat die *niet* seksueel was.

De 'liefde van vrouwen' heeft iets noodzakelijks en natuurlijk in zich, de biologie van de seksuele aantrekkingskracht speelt een belangrijke rol. Dat natuurlijke aspect ontbrak in de liefde tussen David en Jonathan. Dat desondanks hun liefde zo groot was, maakte haar voor David des te wonderlijker.

Niet-christen

Kun je als christen een hechte vriendschap hebben met een niet-christen? Sommige christelijke boeken over vriendschappen wekken de suggestie van niet, al is het maar doordat ze de mogelijkheid van vriendschap met niet-christenen onbenoemd laten. Dat geldt bijvoorbeeld voor *De waarde van vriendschap* van de Sri Lankaanse theoloog Ajith Fernando en het Engelstalige boek *The company we keep* van Jonathan Holmes. Laatstgenoemde boek gaat over 'bijbelse vriendschap', waarvan Holmes zegt dat die expliciet *christocentrisch* moet zijn. Het doel van bijbelse

vriendschap is de eer van God, die ons in vriendschap brengt met de Vader. Iets dergelijks schrijft Ajith Fernando, die het heeft over 'christelijke vriendschap' en er impliciet van uitgaat dat de vrienden over wie hij schrijft allemaal christen zijn.

Het is goed dat Fernando en Holmes hier aandacht voor vragen. Christenen zouden meer moeten investeren in vriendschap met medegelovigen. Het is een belangrijk middel voor geestelijke groei. En wat is er mooier dan met je vrienden de vriendschap van Jezus te delen? In zo'n vriendschap kun je praten over je geestelijke strijd, je kunt je zonden belijden, vragen om voorbede en elkaar bemoedigen. In hoofdstuk 5 willen we hier afzonderlijk op ingaan.

Maar dat betekent niet dat je alleen bevriend kunt zijn met christenen, of dat vriendschap tussen niet-christenen geen echte vriendschap zou zijn. Dat beweren zou tekortdoen aan het feit dat menig christen een voorbeeld kan nemen aan hoe sommige niet-christenen invulling geven aan hun vriendschappen. Wat een kwetsbaarheid en wat een zelfopoffering laten niet-christenen soms zien. Het is alleen maar mooi als gelovigen daar onderdeel van zijn en hun bijdrage aan geven.

Ondertussen blijft het waar dat in een vriendschap met niet-christenen het belangrijkste mist: de vriendschap met Jezus. Iemand die zelf door geloof verbonden is met Christus zal dat pijnlijk vinden. Het is onmogelijk dat hij zegt: 'Het maakt mij niet uit of mijn vriend christen wordt of niet.' Dat betekent niet dat hij van zijn vriendschap een evangelisatieproject moet maken, of dat de vriendschap afhankelijk wordt van het wel of niet christen worden van de ander. Het betekent wel dat hij het beste verlangt voor zijn vriend en dus uit is op zijn eeuwig heil. Als hij daarin een schakel kan zijn zal hij het zeker niet nalaten.

Een andere belangrijke voorwaarde is dat de vriendschap de christen zelf niet belemmert in zijn geloof, of erger: hem in de verleiding brengt om van Jezus af te dwalen. Hierover hopen we in hoofdstuk 3 en 7 meer te zeggen.

Vervolg

Tot zover een paar inleidende opmerkingen over het belang van vriendschap. Het is een vorm van liefde waarin mooie dingen kunnen ontstaan, maar waarin ook veel mis kan gaan. Reden genoeg om daar in het vervolg van dit boek verder over na te denken.

Om over door te praten

1. **Inleidende vraag** – Wanneer noem jij iemand niet meer een kennis maar een vriend? En wanneer is iemand voor jou een goede of echte vriend? Is er onderscheid?
2. **Bijbelstudie** – Lees 1 Samuel 18:1-4 en 2 Samuel 1:25-27. Het valt op dat beide gedeelten vooral Jonathans liefde voor David beschrijven. David is de dankbare ontvanger ervan.
 - a. Welke vraag zou je – als dat kon – aan Jonathan willen stellen over zijn vriendschap met David? Wat zou hij mogelijk geantwoord hebben?
 - b. Jonathan sloot een verbond met David, zeg maar een vriendschapsverbond. Het zal een belofte van trouw hebben ingehouden. Soms doen vrienden dat in deze tijd nog steeds. Vind je het sluiten van een verbond passend bij een vriendschap? Motiveer je antwoord.

3. Onderstreep in dit hoofdstuk eventueel een paar zinnen die je in het bijzonder aanspreken. Zet een vraagteken bij gedeelten waar je een vraag over hebt. Bespreek deze zinnen met elkaar.
4. Stelling: 'Vriendschap wordt in de kerk ondergewaardeerd.'
Reageer met een cijfer tussen 0 en 10. 0 = totaal mee oneens, 10 = volledig mee eens.
5. Maakt het voor jou uit of je bevriend bent met een christen of een niet-christen? Zo niet, waarom niet? Zo ja, wat merk je daarvan in de praktijk?